

Чернова А.А., асп.,
Институт филологии КНУ им. Тараса Шевченко, г. Киев

СОЦИАЛЬНАЯ РЕКЛАМА КАК ОСОБАЯ РАЗНОВИДНОСТЬ ФРАНЦУЗСКОГО РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСА

Статья посвящена исследованию социальной рекламы как особой разновидности французского рекламного дискурса, определению основных различий между рекламой коммерческой и рекламой социальной. Отдельное внимание было сосредоточено на выявлении характерных черт и функций социальной рекламы. Также в статье рассматриваются ее образное и лингвистическое измерения, которые иллюстрируются конкретными примерами рекламных сообщений.

Ключевые слова: социальная реклама, общество потребления, французский рекламный дискурс.

Anastasia Chernova, PhD student,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

SOCIAL ADVERTISING AS A SPECIAL KIND OF FRENCH ADVERTISING DISCOURSE

The article investigates public advertising as a special kind of French advertising discourse, the definition of the main differences between commercial advertising and public advertising is proposed. The attention has been focused on identifying patterns and functions of public advertising. The article also discusses its artistic and linguistic dimensions, which are illustrated by concrete examples of advertisements.

Key words: public advertising, consumer society, the French advertising discourse.

УДК 811.133.1'42'37:82-2Ван Лерберг

Чистяк Д.О., к.філол.н., асист.,
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕКСТОВИХ КОНЦЕПТІВ У ПОЕМІ Ш. ВАН ЛЕРБЕРГА «СОЛЯНА»

У статті аналізуються особливості функціонування текстових концептів у тексті поеми «Соляна» бельгійського символіста Ш. Ван Лерберга, виділяються елементи традиції та новаторства авторської концептосфери в контексті інших франкомовних символістських авторських картин світу.

Ключові слова: текстовий концепт, авторська картина світу, метаобраз, інтертекст, міфопоетична картина світу.

Постановка проблеми. *Актуальність* дослідження авторської картини світу у текстах знакових європейських письменників полягає у включеності процесів концептуалізації у широкі культурні семіотичні контексти, що генерують структурно-семантичне ядро художнього тексту. *Метою* статті є моделювання авторської картини світу у текстовому масиві поеми “Соляна” класика бельгійської літератури Ш. Ван Лерберга. *Предметом* дослідження виступає авторська концептуалізація в текстах Ш. Ван Лерберга та низки інших представників франкомовного символістського руху, а *об’єктом дослідження* – вербалізоване структурно-семантичне ядро авторської картини світу раннього Ш. Ван Лерберга. *Наукова новизна* статті полягає у першому комплексному аналізі елементів авторської концептуалізації у ранній творчості Ш. Ван Лерберга, хоча розпорошені елементи такого аналізу простежуються у працях Г. Ванвелькенхейзена [Vanwelkenhuyzen 1968], Ж. Гійома [Guillaume 1956], Р. Гоффена [Goffin 1969], А. Давіньйона [Davignon 1952] Х.-Й. Лопе [Lope 1988], Х. Зіпмана [Sierman 1988] та Р. Труссона [Trousson 1988; Trousson 2001].

Виклад основного матеріалу. Проблема реконструкції авторської картини світу віддавна привертає увагу дослідників різних філологічних дисциплін, які обрали предметом аналізу дослідження закономірностей функціонування художнього тексту. Термін *текст* при цьому слід розуміти якнайширше, приміром, згідно із О. Селівановою, як «цілісну семіотичну форму психо-мовленнєво-мисленнєвої діяльності, концептуально і структурно організованої, діалогічно вбудованої в інтеріоризоване буття й семіотичний універсум етносу та цивілізації, що слугує прагматично направленим посередником комунікації» [Селіванова 2004, 32]. Водночас аналіз авторської мовної свідомості пов’язано із ретрансмісією у певному художньому тексті авторських «текстових концептів» (О. Кагановська), змодельованих відповідно до реалізації у ньому лінгвокультурної семіосфери (у ключі Ю. Лотмана).

Лінгвопоетичний аналіз художнього тексту (у парадигмі наукових студій акад. В. Виноградова, Г. Винокура, В. Задорнової, І. Гальперіна, З. Тураєвої, З. Хованської, школи інтерпретативної семантики Ф. Растье) пов’язаний із пошуком текстових структур, які виявляють «образ автора», «авторську інтенцію», «авторську картину світу» у зв’язках із естетичним фактом, а тому лінгвокогнітивний аспект аналізу лінгвоментальних особливостей художнього тексту саме в лінгвопоетичному річищі виступає винятково перспективним. Методика лінгвопоетичного аналізу різних рівнів художнього тексту з виявлення міфопоетичної концептуалізації, синтезована нами в попередній розвідці [Чистяк 2013], буде використана і в даній роботі.

Поема «Соляна» (1886), один із перших опублікованих творів Ш. Ван Лерберга, друкувалася за життя автора лише частинами. «Спів Другий» побачив світ у колективній збірці «Парнас Молодої Бельгії» («Parnasse de la Jeune Belgique»), яка презентувала у Франції наймолодше покоління бельгійських поетів, у паризькому видавництві Леона Ванье 1887 р. Другу частину «Співу Першого» (рядки 39–107) було опубліковано у брссельському часописі «Плеяда» («La Pléiade»), у № 2 за 1890 р. Початок «Співу Першого» та «Співу Третій» не друкувалися. Їх було зафіксовано у I томі «Щоденника» Ш. Ван Лерберга, згідно з яким уже після смерті поета, у 1968 р. акад. Г. Ванвелькенхейзен [Van Lerberghe 1968], а також Р. Гоффен реконструювали

текст поеми [Goffin 1969], яким ми й послуговувалися для аналізу тексту й виконання українського перекладу [Ван Лерберг 2013, 19–32].

Визнаний біографом Ш. Ван Лерберга А. Мокелем як «найменш авторський твір» [Vanwelkenhuyzen 1968, 319] поета, поема «Соляна» однак постає надзвичайно цінним джерелом для виявлення первнів авторської картини світу. У 1886 р. поет іще перебуває під значним впливом літературних кумирів свого покоління – Ш. Бодлера, П.-М. Верлена, Сюллі-Прюдома, Ф. де Вільє де Ліль-Адана, Е.А. По, А. Ч. Свінберна, М. Метерлінка, а також візуального ряду живопису (передусім прерафаелітів Е. Берн-Джонса, Д. І. Росетті, а також С. Боттічеллі, Кейт Грінвей, А. І. А. Едельфельта, Ж.-Ж. Еннера, Ф. Кнопфа, Ф. Ропса [докл. див: Trousson 1988]). Поетова *juvenilia* майже цілком була присвячена портретуванню лірично-еротичних образків юнок, які перебувають у конфлікті між чуттєвим переживанням плотського кохання та неспромогою його втілення через моральні імператив християнського виховання.

У своїх кращих ранніх творах, що згодом увійшли до збірки поезій «Меживиддя» (1898) [Van Lerberghe 1898], Ш. Ван Лерберг сублімує еротичний потяг у плані сакралізацію образу Діви, що постає еманациєю пейзажу і водночас проникненням у цей світ потойбічного, трансцендентного. Проекція вищого начала відбувається як на рівні метаобразу ЖІНКА-ДИТИНА, так і на рівні його агрибутів – рослинних, тваринних, астральних тощо. Таким чином, відбувається символізація позірною матеріального світу як аналогії істинного й вічного духовного світу субстанції. Перехід від субстанціонального до матеріального і навпаки становить підґрунтя сюжетної колізії більшості поезій Ш. Ван Лерберга другої половини 1880-х – першої половини 1890-х рр.

Проте саме у поезії «Соляна» автор уперше виводить цей конфлікт на рівень широкого філософського узагальнення авторської концептосфери – на засадах символістської поетики. Справді, 1886 рік ознаменувався для Ш. Ван Лерберга не так маніфестом символістської школи Ж. Мореаса, як знайомством із двома знаковими текстами Метра французького символізму С. Малларме – «Іродіадою» та «Полуднем фавна», – їх юний поет у «Щоденнику» назвав «справдешньою революцією» [Vanwelkenhuyzen 1968, 297], і відразу після них було створено «Соляну». Проте твердження Л. Крістофа про те, що «Соляна – то заблудла Іродіада» [Christophe 1943, 28] гіперболізоване. Вочевидь, схожість між трьома текстами зустрічаємо як у стилістиці (александрійські вірші, не-сміслові членування рядків, довгі фрази, подекуди без видимого асоціативного зв'язку), так і на образно-тематичному рівні: поемі Ш. Ван Лерберга, як і твори французького класика, характеризує статика часопростору, тонке портретування внутрішнього стану актантів (Соляна, Іродіада, Фавн), корелятив мезоконцептів ЮНІСТЬ і КРАСА як іррадіації мегаконцепту ВІЧНІСТЬ поряд із антагоністами, які виступають протилежною іпостассю його «я» (метаобраз СТАРЕ мегаконцепту СМЕРТЬ в актанті Годувальниця, актант Спокусник із образом «голос Матері»). Однак є і кардинальні відмінності: актант Іродіада – втілення міфема Нарциса (метаобраз КРАСА ДЛЯ СЕБЕ мезоконцепту КРАСА), тоді як актант Соляна, відповідно до постулатів рейно-фламандської містики (у ній корелятом сакральної акції «екстаз» мегаконцепту КОХАННЯ постають міфема БОГ та мезоконцепт ІСТИНА).

Згідно з поетовим задумом у «Щоденнику», головна героїня мала інтегрувати семантику образів «вечірньої зорі, Люцифера й Венери, найпрекраснішого з ангелів» [Goffin 1969, 47]. Таким чином, у тексті наявний конфлікт між ригористичним середньовічним концептом ЦНОТА як апелята мегаконцепту ВІЧНЕ ЖИТТЯ (і, відповідно, концепту ГРІХ як апелята мегаконцепту ВІЧНА СМЕРТЬ) й античним міфопоетичним концептом (далі – МПК) ЕРОС як апелята концепту ВІЧНЕ ЖИТТЯ. Синтез цих концептів полягає в образній дихотомії: актант Соляна означений як «Навіки Заснула», тоді як характеристика довколишнього пейзажу через образ «Античного Полудня» постає корелятом міфопоетичного метаобразу СОНЦЕ мегаконцепту ЖИТТЯ (тут відчуина алюзія на «Полудень фавна» С. Малларме). Зауважимо, що концептуалізація КОХАННЯ як вищого рівня емоційного контакту із трансцендентним началом, міфемою БОГ, із подальшим переходом у локус інобуття (мегаконцепт ВІЧНЕ ЖИТТЯ) – поширений мотив у текстах тогочасних письменників-символістів («Аксель», «Акедіссеріль» Ф. де Вільє де Ліль-Адана, «Принцеса Мален» М. Метерлінка, «Іродіада» С. Малларме тощо).

Новаторським у поемі Ш. Ван Лерберга постає заперечення традиційної християнської моноцентричної моделі світобудови (метаобраз НЕБО як локус мегаконцепту ВІЧНЕ ЖИТТЯ й міфема БОГ наявний у метаобразах-актантах АНГЕЛИ). Її антагоністами постають актанти Спокусник і Соляна. Завдяки реалізації у них мегаконцепту КОХАННЯ відбувається зміна моделі на поліцентричну (через акцію «запліднення довколишніх істот і речей»), ті прагнуть реалізації себе через КОХАННЯ відповідно до постулатів античної філософії: у фіналі можна зауважити і платонівський міфопоетичний концепт ДУША СВІТУ, і міфопоетичний концепт АПЕЙРОН, наявний у філософській системі Анаксимандра, і мезоконцепт ВОГОНЬ як корелят ВІЧНОГО ЖИТТЯ в Емпедокла, і міфопоетичний концепт ЕРОС у філософській інтерпретації орфіків... Оригінально також у поемі «Соляна» виступає кореляція античного світовідчуття із положеннями позитивістської філософії науки. Так, пізньоелліністичний пантеїзм і спостереження Ф. В. Гершеля щодо розвитку сонячної системи урівноважуються у Ш. Ван Лерберга на рівні далеких аналогій у схематизмі довжелезної ремарки, яка, на думку А. Мокеля, «зіпсувала всю поему» [Vanwelkenhuyzen 1968, 320]. Утім, розвиток окреслених тенденцій відбувся в наступному великому ліро-епічному полотні поета, збірці «Свина пісня» (1906) [Van Lerberghe 1925], який також потребує ґрунтовного лінгвокогнітивного та лінгвопоетичного аналізу.

Висновки і перспективи дослідження. Таким чином, аналіз авторської концептуалізації у поемі Ш. Ван Лерберга «Соляна» засвідчив функціонування оригінальної картини світу автора, побудованої на контамінації різноманітних лінгвоментальних моделей. Безперечний вплив прецедентних текстів С. Малларме визначив функціонування актанта-міфема Нарцис із семантикою мезоконцептів КРАСА та ЮНІСТЬ мегаконцепту ВІЧНЕ ЖИТТЯ. Водночас в автора наявна оригінальна нейтралізація теоцентричної моделі (мезоконцепт ЦНОТА, міфема Бога, мегаконцепт ВІЧНЕ ЖИТТЯ) міфопоетичним концептом ЕРОС (корелят мегаконцепту ВІЧНЕ ЖИТТЯ, міфопоетичні концепти ДУША СВІТУ, АПЕЙРОН, мезоконцепт ВОГОНЬ), що також пов'язаний із постулатами німецької та фламандської

містики XIV–XV ст. і позитивістською парадигмою II пол. XIX ст. Перспективним вважаємо глибше дослідження функціонування авторської концептосфери у текстах Ш. Ван Лерберга в його інших творах (поема «Пісня Єви», драма «Наслухачі», комедія «Пан», оповідання та казки), з подальшим компаративним аналізом із залученням картин світу інших представників бельгійського символізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ван Лерберг Ш. Вибрані твори / пер. з франц., передм., післям. та прим. Д.О. Чистяка / Шарль Ван Лерберг. – К.: Журнал «Радуга», 2013. – 416 с.
2. Винокур Г.О. Филологические исследования. Лингвистика и поэтика / Григорий Осипович Винокур. – М.: Наука, 1990. – 452 с.
3. Кагановська О.М. Текстові концепти художньої прози (на матеріалі французької романістики середини XX сторіччя): Монографія / Олена Марківна Кагановська. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2002. – 292 с.
4. Лотман Ю.М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера / Юрий Михайлович Лотман. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 464 с.
5. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Елена Александровна Селиванова. – К.: Брама, Изд. Вовчок Р. Ю., 2004. – 336 с.
6. Чистяк Д.О. // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. праць / відп. ред. Алла Дмитрівна Белова. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. – Вип. 43. – С. 259–265.
7. Christophe L. Charles Van Lerberghe / Lucien Christophe. – Bruxelles: Office de la publicité, 1943. – 80 p.
8. Davignon H. Charles Van lerberghe et ses amis / Henri Davignon. – Bruxelles: Académie Royale de Langue et de Littérature Françaises, 1952. – 181 p.
9. Goffin R. Solyane: un chef-d’oeuvre oublié / Robert Goffin. – Paris: Seghers, 1969. – 56 p.
10. Guillaume J. Essai sur la valeur exégétique du substantif dans les Entrevisions et La chanson d’Eve de Van Lerberghe / Jean Guillaume. – Bruxelles: Palais des Académies, 1956. – 304 p.
11. Lope H.-J. Marges d’un poème philosophique-panthéiste et enthousiasme lyrique dans La chanson d’Eve (1904) de Charles Van Lerberghe / Hans-Joachim Lope. // Charles Van Lerberghe et le Symbolisme / éd. par H. Siepman et R. Trousson. – Dme-Verlag, 1988. – P. 27–62.
12. Mallarmé S. Œuvres complètes / éd. par H. Mondor et G. Jean-Aubry / Stéphane Mallarmé. – Paris : Gallimard, 1945. – 1660 p.
13. Siepman H. « Belle de n’être pas encore »: virtualité et potentialité dani la poésie de Van Lerberghe / Helmut Siepman. // Charles Van Lerberghe et le Symbolisme / éd. par H. Siepman et R. Trousson. – Dme-Verlag, 1988. – P. 80–97.
14. Trousson R. Charles Van Lerberghe. Le poète au crayon d’or : Biographie. / Raymond Trousson. – Bruxelles : AML Editions, Labor, 2001. – 448 p.
15. Trousson R. Les opinions littéraires de Van Lerberghe dans son Journal inédit / Raymond Trousson. // Charles Van Lerberghe et le Symbolisme / éd. par H. Siepman et R. Trousson. – Dme-Verlag, 1988. – P. 128–163.

16. Van Lerberghe Ch. Entrevisions / Charles Van Lerberghe. – Bruxelles: Paul Lacomblez éd., 1898. – 150 p.

17. Van Lerberghe Ch. La Chanson d’Eve / Charles Van Lerberghe. – Bruxelles: La Renaissance du Livre, 1924. – 215 p.

18. Van Lerberghe Ch. Solyane / Charles Van Lerberghe. // Bulletin de l’Académie Royale de Langue et Littérature Française. – 1967. – Tome XLVI. – P. 325–337.

19. Vanwelkenhuyzen G. Solyane de Charles Van Lerberghe / Gustave Vanwelkenhuyzen. – Bulletin de l’Académie Royale de Langue et Littérature Française. – 1967. – Tome XLVI. – P. 285–325.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2014 р.

Чистяк Д. А., к. філол. н., асист.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, г. Київ

ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ТЕКСТОВЫХ КОНЦЕПТОВ В ПОЭМЕ Ш. ВАН ЛЕРБЕРГА “СОЛЯНА”

В статье анализируются особенности функционирования текстовых концептов в тексте поэмы «Соляна» бельгийского символиста Ш. Ван Лерберга, выделяются элементы традиции и новаторства авторской концептосферы в контексте других франкоязычных символистских авторских картин мира.

Ключевые слова: *текстовый концепт, авторская картина мира, метаобраз, ин-тертекст, мифопоэтическая картина мира.*

Chystiak D., Cand.Phil.Sci., Assistant Professor,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE FUNCTIONING OF TEXTUAL CONCEPTS IN THE POEM “SOLYANE” BY CHARLES VAN LERBERGHE

The article is devoted to the analysis of functioning of textual concepts in the text of a poem “Solyane” by the Belgian symbolist Charles Van Lerberghe. The most important aspects of traditional and original elements in the author’s conceptosphere are shown in their connection with worldviews of other French-speaking symbolist authors.

Key words: *textual concept, author’s worldview, metaimage, intertext, mythopoetic worldview.*